

ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТЬОГО ПРОЦЕСУ ДІТЕЙ РАНЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПРОЦЕСІ ЇХ ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ

RESEARCH OF THE QUALITY OF THE EDUCATIONAL PROCESS OF CHILDREN OF EARLY AND PRESCHOOL AGE IN THE PROCESS OF THEIR PHYSICAL DEVELOPMENT

У статті зосереджено увагу на якості освіти дітей раннього та дошкільного віку у процесі їх фізичного розвитку як збалансованій відповідності між освітнім процесом в закладі дошкільної освіти і реальними потребами дітей раннього та дошкільного віку, потребами дітей, заявленими в БҚДО (2021); цілями, які заявлені в чинних програмах розвитку дітей раннього та дошкільного віку та цілями, що ставлять перед собою і дітьми педагог під час різних видів діяльності (упродовж дня, тижня, місяця); умовами, які забезпечують освітній процес (освітній простір ЗДО, дітей, педагога; предметні засоби, сукупність та певне розташування яких утворює умови для організації освітнього процесу; освітній простір – розвивальний, виховний; між учасниками освітнього процесу) і віком дітей, їх психофізіологічними особливостями, руховим досвідом.

Авторські діагностичні методики «Лінійка», «Платформа» (автор С.А. Васильєва) розроблено з метою дослідження якості освітнього процесу в умовах ЗДО. Дані діагностичні методики дозволяють здійснити діагностику якості освітнього процесу в ЗДО як педагогам-практикам так і науковцям, які виконують науково-дослідну роботу в базових ЗДО; виявити вміння педагога-практика оперувати сукупністю взаємопов'язаних способів дії і прийомів, аналізувати, прогнозувати, уточнювати, порівнювати, виявляти, систематизувати, оцінювати власні рішення щодо забезпечення якісної освіти для дітей тієї чи іншої вікової групи в ЗДО, складати таблиці та наповнювати їх відповідним змістом; визначити ступені відповідності цілей освітнього процесу, умов організації освітнього процесу; цілям, заявленим у БҚДО, віку дітей, рівню розвитку їх основних рухів, фізичних якостей, сформованості поведінки, використавши 12 бальну систему самостійно.

Розглянуто практичне застосування даних діагностичних методик, які увійшли до діагностичного інструментарію, розробленого задля вивчення методичних засад забезпечення якості освіти дітей раннього та дошкільного віку у процесі її фізичного розвитку. Уточнено, на прикладі (методика «Лінійка»), яким чином вихователі можуть скористатись змістовим механізмом формування рухової компетентності дітей від двох до 6 років включно, який розкриває переходи, в деякій мірі наступність, від компетенцій до компетентностей, прогнозовані педагогом-практиком. Також виявити прогалини у забезпеченні педагогами-практиками відповідностей, які характеризують якість освіти та процес формування рухової компетентності у дітей упродовж

дошкільного віку, передбачити критичні ситуації, які можуть виникнути у процесі управління даною відповідністю. Розробити програму дії (методика «Платформа») в якій проявити особисте свідоме «бачення» вихователя, яким він користується під час організації освітнього процесу на тиждень, місяць. Свідоме бачення «платформи» це вибір методологічного інструментарію, яким педагог-практик скористається упродовж тижня для організації освітнього процесу дітей, прогнозування і наповнення оточуючого середовища, розміщення і динаміки осередків задля здійснення рухової діяльності дітей, розвитку їх рухової активності, осмисленого здійснення рухів, вибір форм організації дій (у тому числі дистанційної), надання уваги виховним технологіям, які уведено до освітнього процесу дітей та їхнього режиму дня.

Ключові слова: авторська діагностична методика, діти раннього і дошкільного віку, педагог-практик, рухова компетентність, фізичний розвиток, якість освіти, якість освітнього процесу.

The article focuses on the quality of education of children of early and preschool age in the process of their physical development as a balanced correspondence between the educational process in a preschool education institution and the real needs of children of early and preschool age, the needs of children stated in the BCDO (2021); the goals stated in the current development programs for children of early and preschool age and the goals that the teacher sets for himself and the children during various types of activities (during the day, week, month); the conditions that ensure the educational process (the educational space of the educational center, children, the teacher; the subject means, the totality and certain location of which form the conditions for the organization of the educational process; the educational space – developmental, educational; between the participants of the educational process) and the age of the children, their psychophysiological characteristics, motor experience.

The author's diagnostic methods "Ruler", "Platform" (by S.A. Vasylyeva) were developed for the purpose of researching the quality of the educational process in the conditions of special education. These diagnostic methods allow both practicing teachers and scientists who perform research work in basic educational processes to diagnose the quality of the educational process in primary educational institutions; to reveal the ability of a practicing teacher to operate a set of interconnected methods of action and techniques, to analyze, forecast, specify, compare, identify, systematize, evaluate own decisions to ensure quality education for children of one or another age group in special education, to draw up tables and

УДК 373.2014.6.: [373.2016:796]
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/52.1.28>

Васильєва С.А.,
канд. пед. наук,
головний науковий співробітник
лабораторії дошкільної освіти
і виховання
Центру раннього розвитку дитини
і дошкільної освіти Інституту проблем
виховання Національної академії
педагогічних наук України

fill them with the appropriate content; determine the degree of compliance with the goals of the educational process, the conditions of the organization of the educational process: the goals stated in the BKDO, the age of the children, the level of development of their basic movements, physical qualities, posture, using a 12-point system independently.

The practical application of these diagnostic methods, which were included in the diagnostic toolkit developed for the study of the methodological principles of ensuring the quality of education of early and preschool children in the process of their physical development, is considered. It is clarified, using the example ("Ruler" methodology), how educators can use the content mechanism of the formation of motor competence of children from two to 6 years inclusive, which reveals transitions, to some extent continuity, from competences to competences, predicted by a practicing teacher. Also, identify gaps in the provision by practicing teachers of correspondences that characterize the quality of education and the process of forming motor competence in children during

preschool age, predict critical situations that may arise in the process of managing this correspondence. Develop a program of actions ("Platform" methodology) in which to manifest the personal conscious "vision" of the educator, which he uses during the organization of the educational process for a week, a month. The conscious vision of the "platform" is the choice of methodological tools, which the practicing teacher will use during the week to organize the educational process of children, predict and fill the surrounding environment, placement and dynamics of centers for the implementation of children's motor activities, the development of their motor activity, the meaningful implementation of movements, the choice of forms organization of children (including remote), paying attention to educational technologies introduced into the educational process of children and their daily routine.

Key words: *the author's diagnostic method, children of early and preschool age, practical teacher, motor competence, physical development, quality of education, quality of the educational process.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. На сьогодні в Україні, в умовах воєнного стану, функціонують заклади дошкільної освіти (ЗДО) різних типів і форм власності головною метою яких є надання якісної освіти дітям раннього та дошкільного віку. Освіта дітей передбачає їх активну участь в освітньому процесі – системі науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості дитини шляхом формування і застосування її компетентностей. Якість освіти є збалансована відповідність між освітнім процесом в закладі дошкільної освіти і реальними потребами дітей раннього та дошкільного віку, потребами дітей, заявленими в БКДО (2021); цілями, які заявлені в чинних програмах розвитку дітей раннього та дошкільного віку та цілями, що ставить перед собою і дітьми педагог під час різних видів діяльності (упродовж дня, тижня, місяця); умовами, які забезпечують освітній процес (освітній простір ЗДО, дітей, педагога; предметні засоби, сукупність та певне розташування яких утворює умови для організації освітнього процесу; освітній простір – розвивальний, виховний; між учасниками освітнього процесу) і віком дітей, їх психофізіологічними особливостями, руховим досвідом.

Освітній процес, презентований педагогами в різних форматах спілкування з дітьми, потребує дотримання якості освіти, про що проголошено в державних документах України [1; 8; 9]. У Методичних рекомендаціях про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2022/2023 навчальному році зазначено, що за врахування дії правового режиму воєнного стану питання підвищення якості освітньої діяльності ЗДО залишаються пріоритетним; надано увагу до таких показників якості освітнього процесу в ЗДО, як от: створення

сучасного універсального дизайну (варіативні моделі освітнього процесу), дизайну оточуючого середовища; розгортання різних видів діяльності, дотримання індивідуальної зони творчого розвитку дитини, що потребують підтримки і розвитку у дитини творчих, самостійних, якісно нових характеристик [15].

Поряд із цим у ЗДО різних типів і форм власності впроваджено практику розробки внутрішньої системи якості освіти на основі міжнародної методики ECERS – 3, що дозволяє завідувачу та методисту здійснити дослідження якості освітнього процесу за шкалою, індикаторами якості щодо параметрів (ECERS – 3) або із залученням експертів, за використання інших методик, індикаторів, які знаходяться у межах віку дітей (раннього та дошкільного), адаптовані до чинних освітніх програм в Україні [7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дослідженнях (Л. Гаращенко, Н. Денисенко, Т. Дмитренко, Н. Левінець) приділено увагу проблемі якості освіти дітей раннього та дошкільного віку через розгляд питань планування та обліку роботи з фізичного виховання, створення умов для фізичного виховання, організації та керівництва системою фізичного виховання, методичного контролю та керівництва у фізичному вихованні в умовах ЗДО [4; 5; 6; 10]. Питання вивчення збалансованої відповідності: у задоволенні потреб фізичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку з потребами дітей, які заявлені у БКДО в Україні (2021), відповідності цілям стандарту дошкільної освіти в Україні цілей освітнього процесу, який спрямовано на фізичний розвиток дітей раннього та дошкільного віку, формування рухової компетентності (освітній напрям «Особистість дитини»), заявленої у БКДО (2021), не розглядалися [1]. І. Булах,

Л. Ващенко, О. Локшина, О. Ляшенко, Г. Маслай, В. Приходько розглядають якість освіти як рівень задоволення учасників освітнього процесу наданими освітніми послугами або міру досягнення поставлених цілей і завдань, зосереджують увагу на внутрішніх і зовнішніх чинниках якості освіти, які характеризують освітній процес, його результат, вивчають ступінь відповідності стандартам і соціальним нормам і включають якість навчання, якість виховання, результативність освітньої діяльності закладу до якості освіти в рамках вікової категорії, яка не охоплює дітей раннього та дошкільного віку, не враховуючи специфіки освітнього процесу [2; 3; 11; 12; 13; 14]. Відповідно запропоновані авторами методики виявлення якості освітнього процесу не є адаптованими, універсальними, що не дозволяє їх використання в умовах ЗДО.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Актуальним залишається питання орієнтації педагогів-практиків у процесі забезпечення якості освіти дітей раннього та дошкільного віку, враховуючи підготовку та розгортання освітнього процесу, його динаміку за врахування кінцевого результату – набуття дітьми відповідних компетентностей, зазначених у БКДО (2021). Процес забезпечення передбачає виявлення та задоволення потреб у дітей, створення надійних умов і гарантій надання якісної освіти дітям раннього та дошкільного віку. До того ж педагог-практик має осмислено здійснювати процес забезпечення, розуміючи його механізми, спираючись на чинну освітню програму, за якою працює, орієнтуючись у найближчих і далеких цілях процесу забезпечення, процесах формування компетенцій та компетентностей у дітей. Також питання підготовки педагогів-практиків до процесу забезпечення, виявлення якості освіти дітей раннього та дошкільного віку з метою формування у них рухової компетентності, залишається відкритим для дослідження.

Мета статті. Розкрити особливості використання авторських діагностичних методик «Лінійка», «Платформа» задля дослідження якості освітнього процесу в умовах ЗДО.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досліджуючи якість освітнього процесу, яку забезпечують педагоги-практики, ми звертаємо увагу на ступінь відповідності цілей освітнього процесу цілям БКДО, віку дітей у контексті їх фізичного розвитку. Методику «Лінійка» (автор С. Васильєва) розроблено на основі діяльнісного, компетентнісного підходів, принципу особистісної орієнтації, що є підґрунтям для визначення якісних характеристик рухової компетентності дітей раннього та дошкільного віку. Дана діагностична методика, маючи інструментарій – сукупність взаємопов'язаних способів дії і прийомів, власне таблицю, запрошує педагогів-практиків до дії аналізувати, прогнозувати, уточнювати, порівнювати, виявляти, систематизувати, оцінювати власні рішення щодо забезпечення якісної освіти для дітей тієї чи іншої вікової групи в ЗДО. До прикладу звернемо увагу на таблицю 1, яка організує зміст процесу відповідності, допомагає педагогу-практику, скориставшись чинною освітньою програмою, стандартом БКДО (2021), наповнити змістом власну освітню діяльність, освітній процес. Така таблиця є інструментом для виявлення відповідності між цілями освітнього процесу, які ставить перед собою і дітьми педагог-практик і цілями, які заявлені в БКДО, чинній освітній програмі. Практика запровадження даної таблиці у процес освітньої діяльності педагогів-практиків засвідчує її адекватність і затребуваність, бо перед нами з'являється змістовий механізм формування рухової компетентності дітей від двох до 6 років включно, який розкриває переходи, в деякій мірі наступність, від компетенцій до компетентностей, прогнозовані педагогом-практиком. У верхній частині даної таблиці розміщено лінійку, яка орієнтує нас у руховій компетенції і руховій компетентності відповідно віку дітей. Лінійка

Таблиця 1

**Рухова компетентність (освітні завдання, якісні характеристики рухової компетентності)
(рухова компетентність – рухова к-ть, рухова компетенція – рухова к-я)**

Вік дітей	2 роки	3-й рік життя	4-й рік життя	5 рік життя	6-й рік життя	7-й рік життя	Зміст БКДО (2021)
	Лінійка >						
	Руховий досвід дитини з яким вона прийшла в ЗДО	Рухова к-я/рухова к-ть	Рухова к-я/рухова к-ть	Рухова к-я/рухова к-ть	Рухова компетентність		
2 роки		А					
3 роки		Б	Б				
4 роки			В				
5 років							
6 років							

розглядається як обчислювальний вимірювальний інструмент, позначки на якій засвідчують вік дітей як основний показник вікової категорії з якою працює педагог-практик.

До прикладу розглянемо освітню програму «Дитина», розділ «Особистість дитини», перша молодша група «Крихітки», «Здоров'я та фізичний розвиток». Вихователь обирає освітні завдання для дітей третього року життя (див. у таблиці позначку А): сприяти оволодінню дітьми життєво необхідними рухами з метою природної адаптації до умов навколишнього середовища. Задовольняти потребу дитини в русі, формувати уявлення про рух, емоційну позитивну налаштованість до здійснення рухів, бажання артикулювати рухи, проявляти власне ставлення до руху; розширювати руховий досвід дитини у предметній та руховій діяльності. Це якісні характеристики рухової компетентності дітей третього року життя. Дитина у три роки (див. у таблиці позначку Б) має здатність рухатись у заданих напрямках самостійно, разом із дітьми, використовувати різні види кроків в просторі, імітаційні види ходьби, чергувати ходьбу і з бігом. Задовольняє потребу у русі, позитивно сприймає власні рухи, емоційно позитивно налаштована до рухової активності, розширює власний руховий досвід, артикулює рухи, використовує рухи в різних життєвих ситуаціях; обирає рухи, керує рухами іграшки – це якісні характеристики її рухової компетентності. Далі дитина приходить у другу молодшу групу, 4-й рік життя. Якісні характеристики рухової компетентності у її три роки обирають значення рухової компетентності для дитини 4-го року життя. Педагог уточнює освітні завдання (сприяти оволодінню дітьми життєво необхідними рухами з метою адаптації до умов навколишнього середовища; формувати фізичні якості, розвивати дрібну моторику). Працює над формуванням рухової компетентності упродовж року і т.п. Дитина у 4 роки (див. у таблиці позначку В) має здатність рухатись у заданих напрямках самостійно, разом із дітьми, використовувати різні види кроків в просторі, імітаційні види ходьби, чергувати ходьбу і з бігом; ходити в колоні, по колу, шеренгою, з різних сторін майданчика, зали, парами одне за одним, змійкою, врозтіч, із виконанням завдання, у різних напрямках, з присіданням, повертанням, звивистою доріжкою; реагувати та розпізнавати сигнали. Задовольняє потребу у русі, позитивно сприймає власні рухи, емоційно позитивно налаштована до рухової активності, розширює власний руховий досвід, артикулює рухи, використовує рухи в різних життєвих ситуаціях, спираючись на власний руховий досвід, обирає рухи, керує рухами іграшки – має сформовану рухову компетентність на свій вік.

Означені вихователем у таблиці якісні характеристики рухової компетентності для дітей раннього

і дошкільного віку розкривають не тільки змістовий механізм формування рухової компетентності дітей від двох до 6 років включно, а й дозволяють виявити прогалини у забезпеченні педагогами-практиками відповідностей, зазначених вище, які характеризують якість освіти та процес формування рухової компетентності у дітей упродовж дошкільного віку, передбачають критичні ситуації, які можуть виникнути у процесі управління даною відповідністю, що здійснює педагог-практик. Доцільним у наповненні даної таблиці та використанні методики «Лінійка» є почуття міри для педагога-практика, що має прояви у розумінні вікових меж, забезпеченні належного ступеня відповідності у ході освітнього процесу, у виявленні способів, які орієнтовані на індивідуальні особливості фізичного розвитку дітей. Дія очікування – вияву міри – основи для оцінки відповідності цілей освітнього процесу: цілям, заявленим у БКДО, віку дітей, рівню розвитку їх основних рухів, фізичних якостей, сформованості постави знаходиться під владою педагога-практика, який може визначити, оцінити таку відповідність, використавши 12 бальну систему, обравши ступені від першого до четвертого.

Досліджуючи якість освітнього процесу, яку забезпечують педагоги-практики, ми також звертаємо увагу на ступінь забезпечення умов задля організації освітнього процесу в ЗДО. До умов, які забезпечують освітній процес належить освітній простір (розвивальний, виховний, між учасниками освітнього процесу) ЗДО для дітей, для педагога, предметні засоби. До того ж організація освітнього процесу вимагає дотримання даної умови, що сприятиме забезпеченню відповідності цілей освітнього процесу: цілям, заявленим у БКДО, віку дітей, рівню розвитку їх основних рухів, фізичних якостей, сформованості постави. Діагностична методика «Платформа» (автор С. Васильєва), допомагає виявити або сформувати програму дій педагога-практика, спрямованих на забезпечення якості освітнього процесу для дітей раннього та дошкільного віку в умовах ЗДО. Під програмою дій маємо на увазі особисте свідоме «бачення» вихователя, яким він користується під час організації освітнього процесу на тиждень, місяць. Свідоме бачення «платформи» це вибір методологічного інструментарію, яким педагог-практик скористається упродовж тижня для організації освітнього процесу дітей, прогнозування і наповнення оточуючого середовища, розміщення і динаміки осередків задля здійснення рухової діяльності дітей, розвитку їх рухової активності, осмисленого здійснення рухів, вибір форм організації дітей (у тому числі дистанційної), надання уваги виховним технологіям, які уведено до освітнього процесу дітей та їхнього режиму дня.

До інструментарію даної методики належить план освітньої діяльності на тиждень, який

ґрунтується освітній програмі, БҚДО (2021), власне платформа, яка є програмою дій вихователя на тиждень, місяць. В основі програми дій вихователя є методологічний концепт до якого входять підходи, принципи, методи, прийоми якими керується педагог під час здійснення освітнього процесу та у виборі, організації освітнього середовища, його розгортанні. Оточуюче середовище ще на початку року сформовано на дану вікову групу дітей (ігрові та руховий осередки, їхнє предметно-іграшкове наповнення). Варіативність, динамічність конструкцій, передбачених програмою дій, уможливорює наповнення освітнього процесу сюжетами та образами, що стимулюють рухову діяльність дітей раннього та дошкільного віку, відповідно розширюють досвід здійснення рухів і не тільки.

На сьогодні педагог-практик вимушено наповнює програму дій на день, тиждень, місяць заходами безпеки у зв'язку із воєнними станом України, обирає дистанційні форми організації рухової діяльності, що пов'язані із цифровими освітніми контентами.

Перевагою діагностичної методики «Платформа» є її універсальність. У практиці використання програми дій відкривається можливість визначити ступінь забезпечення умов організації освітнього процесу в ЗДО педагогами, що впливає на якість освітнього процесу з одного боку, з іншого – педагогу-практику – контролювати власну «платформу», використовуючи способи дії і прийоми, як от: наповнення, порівняння, прогнозування, систематизація, оцінювання, звертаючи увагу на динаміку вибору наукових підходів і принципів, виважений відбір методів, прийомів, способів під час здійснення освітнього процесу з дітьми раннього та дошкільного віку. Дія очікування – вияву міри – основи для оцінки відповідності умов організації освітнього процесу: цілям, заявленим у БҚДО, віку дітей, рівню розвитку їх основних рухів, фізичних якостей, сформованості постави оцінюється за 12 бальною системою, що сприяє визначенню ступенів від першого до четвертого.

Висновки із цього дослідження і подальші перспективи в цьому напрямку. Розкрито особливості використання авторських діагностичних методик «Лінійка», «Платформа» з метою дослідження якості освітнього процесу в умовах ЗДО. Розглянуто практичне застосування даних діагностичних методик, які увійшли до діагностичного інструментарію, розробленого задля вивчення методичних засад забезпечення якості освіти дітей раннього та дошкільного віку у процесі її фізичного розвитку. Перспективою даного дослідження є проведення контактального етапу експерименту в умовах ЗДО.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 03.02.2022).
2. Булах І.Є. Поняття якості в освіті. Система моніторингу та якості освіти: наук.-мет. вид. Київ, 2002. С. 8.
3. Ващенко Л.М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону: монографія. Київ, 2005. С. 275–292.
4. Гаращенко Л.В. Забезпечення здоров'я-збережувального характеру фізичного виховання дітей дошкільного віку: пошук механізмів. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_3.2_20 (дата звернення 03.02.2022).
5. Денисенко Н. Оздоровчі технології в освітній процес. *Дошкільне виховання*. 2009. № 11. С. 7–12.
6. Дмитренко Т.І. Теорія і методика фізичного виховання дітей раннього та дошкільного віку. Київ, 1979. 179 с.
7. ECERS-3: Шкала оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/ecers-shkala-ocinyuvannya-seredovisha-rannogo-ditinstva> (дата звернення 03.03.2022).
8. Закон про освіту. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 03.02.2022).
9. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку. URL: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/publications/concept> (дата звернення 03.02.2022р.).
10. Левінець Н.В. Моделювання здоров'я-зберігаючого середовища дошкільного навчального закладу: сучасні підходи. URL: <http://www.ird.pru.edu.ua/files/levines.pdf>. Pdf. (дата звернення 04.05.2022).
11. Локшина О.І. Якість освіти як національний пріоритет. Моніторинг якості освіти: управлінський аспект. *Управління освітою*. 2003. № 10 (58). С. 8.
12. Ляшенко О.І. Стратегія якості освіти як основа політики країн світу. *Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи* / за заг. ред. О.І. Локшиної. Київ: К.І.С., 2004. С. 9–14.
13. Маслай Г.С. Якість освіти як фактор соціального і творчого розвитку особистості. *Моніторингові дослідження як інформаційна база в системі управління якістю освіти* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 2005 р. Луцьк: ВІППО, 2005. С. 2–6.
14. Приходько В. М. Система моніторингу якості освітньої діяльності загальноосвітнього навчального закладу (методологічний аспект) : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.06 / ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України. Київ, 2014. 20 с.
15. Про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2022/2023 навчальному році / Лист МОНУ № 1/8504-22 від 27.07.2022 року. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-okremi-pitannya-diyalnosti-zakladiv-doshkilnoyi-osviti-u-20222023-navchalnomu-roci> (дата звернення 01.08.2022 р.).